

ANNA MAZUROWSKA, *Edukacja dla sukcesu społecznego. Prywatne szkolnictwo podstawowe z perspektywy rodziców z klasy średniej*, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 2018, ss. 299

W ostatnich latach nastąpił dynamiczny rozwój sektora szkolnictwa prywatnego, zwłaszcza na poziomie przedszkolnym, ale także i podstawowym. Powstało wiele niepublicznych placówek kształcących na początkowych etapach edukacji. Związane jest to z jednej strony z neoliberalną polityką państwa wpływającą na proces urynkwienia edukacji, z drugiej natomiast – potrzebami oraz zainteresowaniem współczesnych rodziców, w szczególności z klasy średniej, edukacją „lepszego jakości”. W założeniu ma ona zapewnić przewagę konkurencyjną ich dzieciom w osiągnięciu sukcesu społeczno-zawodowego w dorosłym już życiu. Prywatne szkolnictwo podstawowe oraz jego selekcyjna i stratyfikacyjna rola stały się jedną z kluczowych kwestii podnoszonych w obecnym socjologicznym oraz edukacyjnym dyskursie, czego egzemplifikację stanowi rozprawa naukowa Anny Mazurowskiej zatytułowana *Edukacja dla sukcesu społecznego. Prywatne szkolnictwo podstawowe z perspektywy rodziców z klasy średniej*, którą poddałam recenzji.

Praca składa się z dwóch części – teoretycznej oraz empirycznej. W pierwszej, stojącej na bardzo wysokim poziomie merytorycznym, znajdują się cztery rozdziały, w których przeanalizowano relacje pomiędzy rodziną z klasy średniej, edukacją a sukcesem społecznym.

Rozdział pierwszy obejmuje koncepcje wyjaśniające związki pomiędzy edukacją a sukcesem społecznym. Autorka opisała kategorię „sukcesu społecznego” w badaniach socjologicznych, a także przedstawiła szereg teorii z dziedziny socjologii edukacji, takich jak koncepcja strukturalno-funkcjonalna, teoria reprodukcji ekonomicznej oraz teoria reprodukcji kulturowej. Rozdział ten stanowi doskonale wprowadzenie teoretyczne do późniejszych analiz.

W rozdziale drugim Anna Mazurowska skoncentrowała swoją uwagę na tej grupie społecznej, jaką jest klasa średnia (uwzględniając w tym również problemy definicyjne i cechy społeczeństwa klasowego). W tym kontekście autorka w sposób bardzo trafny przywołała między innymi poglądy Maxa Webera oraz Karola Marksa. Następnie przeanalizowała różne aspekty umiejscowienia klasy średniej w strukturze społecznej, zaznaczając przy tym, iż „różnorodność kanałów ruchliwości społecznej we współczesnych wysoko rozwiniętych społeczeństwach, a także doskonale widoczne zjawisko niespójności statusu oraz niekoherentność kryteriów określających przynależność jednostki sprawiają, że próby wyznaczenia wyraźnych granic pomiędzy całymi kategoriami społecznymi w społeczeństwie klasowym są niezwykle skomplikowane”¹. Rozdział ten stoi na bardzo wysokim poziomie naukowym.

Rozdział trzeci dotyczy podejścia rodziców z klasy średniej do edukacji ich dzieci w wybranych kontekstach. Zostało tutaj przedstawione zjawisko rodzicokracji, w tym również jego definicja oraz geneza. Autorka zauważa, iż „rodzico-

¹ A. Mazurowska, *Edukacja dla sukcesu społecznego. Prywatne szkolnictwo podstawowe z perspektywy rodziców z klasy średniej*, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 2018, s. 52.

kracja akcentuje znaczący udział rodziców w tworzeniu wizji edukacji dziecka i jej zaplanowanej realizacji². Wskazuje ona przy tym, iż „działania rodziców (skupione zwłaszcza na planowaniu ścieżki edukacyjnej dzieci), mają przyczynić się w dalszej perspektywie do uzyskania przez nie sukcesu życiowego”³. W rozdziale tym poruszono także kwestię związaną zarówno z edukacyjnym rynkiem oraz wyborami szkoły dokonywanymi przez rodziców z klasy średniej, jak i ich intensywną opieką rodzicielską nad własnym dzieckiem. Również tej części książki, w której Anna Mazurowska wykazała się wysokimi kompetencjami w dziedzinie dokonywania wielowątkowych pogłębionych analiz, należy przyznać pozytywną ocenę.

W czwartym rozdziale zawarta została analiza dynamiki rozwoju niepublicznego szkolnictwa podstawowego w Polsce. Autorka przedstawiła genezę oraz rozwój polskiego szkolnictwa niepublicznego zarówno przed, jak i po zmianie ustrojowej, która miała miejsce w Polsce w 1989 roku. Przeanalizowała ona również status prawny oraz warunki finansowania niepublicznych szkół podstawowych. Omówione zostały także wybrane konteksty działalności niepublicznych polskich szkół podstawowych, a także średnich. Podkreśliła przy tym, iż cechą „charakterystyczną dla szkół prywatnych (...) jest zainteresowanie tymi placówkami reprezentantów określonych grup i klas społecznych”⁴; spośród wszystkich uczniów uczęszczających do niepublicznych placówek najwięcej dzieci pochodzi ze środowisk przedsiębiorców oraz inteligenckich⁵. Ponadto słusznie wskazuje ona, iż dla współczesnych rodziców ważnym źródłem wiedzy o konkretnych placówkach edukacyjnych są rankingi szkół, a „dobre notowania szkoły w tych klasyfikacjach (na przykład wyniki uczniów powyżej średniej krajowej czy okręgu) zwracają uwagę rodziców na daną placówkę”⁶. Rozdział ten jest bardzo bogaty merytorycznie, a dokonane w nim rozważania potwierdzają erudycję autorki.

Druga część książki zawiera prezentacje badań własnych, które zostały przeprowadzone w paradygmacie jakościowym. Składa się on z czterech rozdziałów. W pierwszym przedstawiono metodologiczne podstawy badań, a w kolejnych – szczegółową analizę ich wyników. Ich celem było zbadanie sposobów, w jaki rodzice z klasy średniej postrzegają znaczenie prywatnego szkolnictwa podstawowego w biografii społeczno-zawodowej swoich dzieci. Autorka wnioski wynikające z przeprowadzonych badań przedstawiła w trzech osobnych rozdziałach, które dotyczyły wyboru niepublicznej placówki przez rodziców z klasy średniej, kształcenia oraz wychowania w prywatnych szkołach wyższych, a także funkcjonowania niepublicznych instytucji kształcących na poziomie podstawowym w otoczeniu społecznym. Bez wątpienia, część empiryczna pracy, która bardzo dobrze koresponduje z wcześniejszymi analizami teoretycznymi zasługuje na

² Tamże, s. 62.

³ Tamże.

⁴ Tamże, s. 113.

⁵ Z. Sawiński, *Kto posyła dzieci do szkół niepublicznych*, *Kwartalnik Pedagogiczny*, 1994, 1-2(151-152), s. 26-27, podają za: A. Mazurowska, *Edukacja dla sukcesu*, s. 113.

⁶ A. Mazurowska, *Edukacja dla sukcesu*, s. 119.

uznanie. Należy w szczególności wyeksponować trafne oraz ciekawe refleksje autorki poczynione na podstawie odpowiedzi respondentów, dotyczące między innymi oczekiwań rodziców klasy średniej wobec edukacji swoich dzieci w prywatnych szkołach podstawowych i jej wpływu na ich przyszłość społeczną oraz zawodową.

Podsumowując, recenzowana praca stanowi niezwykle cenną rozprawę naukową poruszającą to istotne zagadnienie z zakresu socjologii edukacji, jakim jest prywatne szkolnictwo podstawowe i jego konsekwencje dla sukcesu społecznego jednostek w nim uczestniczących. Autorka swoje teoretyczne rozważania skonfrontowała z wynikami badań przeprowadzonymi wśród rodziców z klasy średniej. Na szczególną uwagę zasługuje bardzo wysoki poziom merytoryczny treści zawartych w książce, a także wykorzystanie bogatej literatury przedmiotu zarówno polskiej, jak i zagranicznej. Bez wątplenia, ciekawa narracja oraz szczegółowe analizy zebranego materiału badawczego potwierdzają wysokie umiejętności Anny Mazurowskiej w dziedzinie prowadzenia dyskursu naukowego. Pragnę na zakończenie podkreślić, iż czytanie recenzowanej pracy jest poznawczą „przyjemnością” i z pewnością stanowi ona znaczący wkład do socjologicznej oraz edukacyjnej wiedzy dotyczącej relacji pomiędzy szkolnictwem, zwłaszcza prywatnym, a sukcesem społecznym jednostek.

Anna Sobczak

JOANNA RAJEWSKA DE MEZER (red.), *Wykluczenie – wymiar jednostkowy i społeczny. Profilaktyka i wsparcie*, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 2018, ss. 358

Wykluczenie społeczne nie jest zjawiskiem nowym, co wiąże się z tym, że wielu próbowało je definiować, różnie rozkładając akcenty. Współcześnie definicje sytuują wykluczenie społeczne w czterech możliwych kontekstach: 1) uczestnictwa (partycypacji) w życiu społecznym lub zbiorowym, 2) dostępu do zasobów, dóbr, instytucji i systemów społecznych, 3) ubóstwa i deprivacji potrzeb, 4) praw społecznych i ich realizacji¹. Bez względu jednak na to, który kontekst uzna się za kluczowy w definiowaniu wykluczenia społecznego, istotne są tu jednostkowe konsekwencje, wiążące się z deficytami, niedosytem, ograniczeniami i deprivacją.

Identyfikując grupy marginalizowane, należałoby odpowiedzieć na trzy zasadnicze pytania²:

– Kto lub co jest marginalizowane? To pytanie o zasięg terytorialny lub społeczny (np. kraj, miasto, dzielnicę miasta, a także płeć, wiek, rasę, religię, światopogląd, wykształcenie, umiejętności, sytuację prawną, stan rodzinny, stan zdrowia, zamożność itp.);

¹ R. Szarfenberg, *Marginalizacja i wykluczenie społeczne. Wykłady*, Warszawa 2006, s. 19.

² T. Kowalak, *Marginalność i marginalizacja społeczna*, Warszawa 1998, s. 34-35.